

Ikusezinak

ULA IRURETAGOIENA

Arkitektura modernoan X izpien aurkikuntzak eragin handia izan zuen, kontatu du Beatriz Colomina arkitekto eta Princeton-eko akademiakoak Donostiako Tabakalerara berriki egin duen bisitaldian. Medikuntza eta arkitekturaren arteko lotura agertzen du kontakizun konkretu honek, betidanik oso gertu izan direlako, medikuntzak espazioen bizigarritasunerako egindako eskakizunak –aireztapena, argitasun naturala– diseinuaren garapenean gako izan baitira. X izpiak lehenengoz gizarteratu zirenean, teknologia berriak lortzen zuen irudia, hezurdura eta hezurren inguruko orban lainotsu misteriotsuak osatua, erakargarri suertatu zen garaiko gizartearentzat eta bere erabilera orokortu egin zen, edonon egin zenezakeen zure eskuaren erradiografia bat, egun argazki bat egiten dugun tankeran –aurrerago jakin zen X izpiek sortu dezaketen kaltea gorputzean–.

X izpiek sortu zuten gorputzaren erakusketa erradikalak lilura kontzeptualagoa ekarri zuen arkitekturara. Teknologiarekin bitartez, ordura arte intimo, ikusezin eta oso pribatu ziren gorputz barneko organoak publiko bilakatu ziren. Eraikinak pribatutasunaren eremua defendatzeko gailuak izan direnez, eraikinaren barnealdea denon begietara jartzeko aukera iraultza handia zen. Eraikinak, gardenak ziren paretekin, X izpien efektua lortzeko grinarekin hasi ziren planteatzen. Barnealdera begiratzeko desioa lehertu zen, den-dena besteen begietara erakusteraino. Eta orduantxe eraiki ziren historiako lehen “etxe gardenak”, intimoaren erretratu gisara. Etxearen barnealdea arrotzaren bistara irekita azaltzen zen, erradiografia bat imitatu. Bestelako eraikinetan, hezurdura eta azalaren metafora erabiltzen hasi ziren, barnealdea kanpoaldearen parte eginaz.

Zientziak frogaren ikusgaitasuna babestu eta gure pentsamendua zientziaren logosak antolatzen duen bitartean, ikusezinak misterio handia piztuko du eta ikusezinak ikusgarriaren dimentsioa hartzean iraulketa sortzen jarraituko du. ●

Birziklatu, arren

AMAIA LEKUNBERRI ANSOLA

Itsaso erdian zulaturiko txalupa bat, eta barruan pertsona bat, kubo bat eskutan hartuta ontzira sartzen ari den ura berriz itsasoratzeko ahaleginean, ekidinezina begiztatzen den urperatzearen aurrean ur azalean mantentzeko ahalegin desesperatuan. Irudi hori erreproduzitzen da nire baitan arazo jakin baten aurrean muinera ez doan konponbidea proposatzen denean. Bereziki, egiturazko arazoentzat aterabide indibidualak proposatzen direnean.

Krisi ekologikoaren harira ere maiz erreproduzitu dudana irudia da. Zeren produkzio eta kontsumo eredu kapitalistak eragindako desmasiaren aurrean ere joera nagusitua da arreta norbanakoongan jartzea, zenbait eskakizun helarazteko: kontsumo arduratsua egitea, birziklatzea... pentsa, konpainian dutzatzea ere iradoki zaigu. Horren ondoan, eredu kapitalista zalantzan jartzea eta ortzi-muga bizigarriak irudikatzea ez da joera hain usatua. Eta ez gaizki ulertu, honekin ez naiz esaten ari zenbait ohitura moldatzea eta heldu den kolapsoaren erroa borrokatzea bateraezinak direnik, bide bat ala beste aukeratu behar denik. Baina nola esan: autoa elkarbanatzeak ez gaitu amildegian behera erortzetik libratuko, kapitalismoa gainditzeko estrategiarik eta alternatibarik ez badaramagu *guanteran*. Maila indibidualen egindako aldaketetara mugatuz gero amiltzera kondenatuta geundeke.

“Klase borrokarik gabeko ekologismoa lorezaintza da”. Chico Mendes militante brasildarraren hitzak gogora ekartzekoak dira. Izan ere, krisi ekologikoa guztion ardura izanik ere, ez da guztiona –ez behintzat hein berean– egoera honetara iritsi izanaren erantzukizuna. WFF Munduko Natura Funtzaren arabera, Mendebaldeko herrialdeetan Hegoaldekoetan baino nabarmen handiagoa da biztanleko aztarna ekologikoa, eta herrialde bakoitzean ere, klase sozialaren arabera ez dute berdin kutsatzen batzuek eta besteek. Oxfam-Intermonek egindako ikerketaren arabera, populazioaren %1 aberatsena karbono emisioen %15aren erantzule da, eta biztanleriaren %50 pobreenak baino bi aldiz gehiago kutsatzen du.

Eta hala gabiltza. Hondamendi erabatekora bidea gelditu asmoz ontziratu gabeko elikagaiak erosten dihardugun bitartean, Lufthansak bidaiaririk gabeko milaka hegaldi gauzatu ditzake hegan egiteko duen ordutegia ez galtzeko, adibidez. Ororen gainetik, ez dadila kapitalaren zirkulazioa eta gutxiengoaren irabazien metaketa eten. Zerbait aldatzekotan, bada, izango da auzi ekologikoa borroka antikapitalistaren eskutik doalako. Gainontzean, segiko dugu metodikoki bereizten organikoaren eta errefusaren artean, papera eta plastikoaren artean, baina hain da apetatsua kapitalismoaren logika, edozein unetan esfortzu guztiak hutseratu ditzakeela. Adibidez, interes inperialistak tarteko 1.200 kilometroko luzeradun gas-hodieie eraso eginez eta milaka tona metano isuriz atmosferara, AEBek egin bezala. Ez dakit zuei, baina neronek nahiko inozo aurpegia geratzen zait Itsaso Baltikoak metano-jacuzzia dirudien bitartean birziklatzera osteratzen egiten dudanean. ●